

Fred Horn: spelontwerper en verzamelaar

'MET SIMPELE REGELS EEN COMPLEX SPEL BEDENKEN, DAT VIND IK HET MEEST INTERESSANT'

Tekst en fotografie: Sigrid van Iersel

Weinig strategie en veel toeval: met die ingrediënten werd Fred Horn (1945) een gedreven spelontwikkelaar en groot-verzamelaar van bordspelen waarbij juist wel veel tactiek nodig is. Hij bedacht zo'n 150 spellen, waarvan er dertig zijn uitgegeven.

Doppen, blokken, bonen en pionnen, maar ook letterplaatjes, prachtige houten kommetjes, tangram-stukken en legplaten: voor een spelliefhebber is het huis aan de Doornstraat een fascinerende speeltuin. Vanaf zijn jaren op de middelbare school verzamelt Fred Horn spellen, die in Nederland bedacht, gemaakt of verkocht zijn.

In 2009 droeg hij zijn hele collectie (op dat moment 10.000 spellen) over aan het Vlaams Spellenarchief in Brugge, waar ze gedocumenteerd en toegankelijk gemaakt worden. In Nederland waren hiervoor geen mogelijkheden te vinden.

"Mijn eerste spel bedacht ik toen ik acht was. Mijn vader wist niet of hij moest juichen of boos worden."

Maar hij verzamelt door, dus er zijn nog steeds veel spellen te vinden in zijn jaan-vijftigshuis met markante klokgevel nabij het Doornpark. "Een strategisch spel met simpele regels dat toch een complex spel op kan leveren, dat vind ik het meest interessant. Daarom vind ik dammen veel boeiender dan schaken. Een damspel bestaat uit een bord en schijven, dat is alles. De spelregels bepalen vervolgens de complexiteit."

Eigen spel

Fred Horn groeide op in een familie waar niet alleen veel ganzenbord, mens-erger-je-niet en halma gespeeld werd, maar waar zijn opa en vader ook eigen varianten vervaardigden. Monopoly kende hij in zijn jeugd alleen in een versie met Amsterdamse straten.

Op zijn achtste knutselde hij een dominoachtig spel in elkaar, waarvoor hij langgevoegde speelkaarten doormidden knipte. Zijn vader wist eerst niet of hij moest juichen of hullen: een antiquarisch kaartspel was helemaal toegerakeld. Hij koos voor de eerste reactie. "Het was toch niet meer terug te draaien", glimlacht Horn.

Na dit eerste spel bleef hij zo nu en dan spellen uitvinden voor zijn eigen plezier en om vrienden er een lol mee te doen. Zo bedacht hij in de vroege jaren zeventig het spel Strike, waarmee

hij zijn schakende en dammende collega's voor het eerst samen een gelijkwaardig tactisch en strategisch spel kon laten spelen.

Citadella

De grote omkeker kwam na zijn ontmoeting met Niek Nieuwahl in 1995, een bekend Nederlands-Italiaanse spelontwerper. Via hem kwam Fred Horn enkele jaren later terecht bij de Duitse vereniging van spelauteurs, die op de jaarlijkse spellenmakersbeurs in Göttingen hun nieuwe vondsten tonen aan fabrikanten en andere belangstellenden.

Hier presenteerde Fred Horn zijn spel 'Maak een vierkant' dat hij in een papieren versie al eens gebruikt had als presentie bij de tentoonstelling van spellen uit zijn collectie in Deventer en Madurodam. Fabrikant Clemens Gerhards zag het spel, raakte onmiddellijk onder de indruk en bracht het in een prachtige houten versie in 2004 op de markt. De naam van het spel werd voortaan Citadella. Dit betekende de doorbraak voor Fred Horn: ineens kreeg hij prijzen en internationale bekendheid als spelontwerper. Nog steeds is dit zijn bekendste spel.

Nederlandse markt

In 2008 bracht de firma Xin Dao het spel CARDO op de markt: een nummy-achtig spel met kaartsymbolen, gebaseerd op het allereerste spel dat Horn in zijn kindertijd had bedacht. Daarnaast zijn er nog bijna 30 andere spellen gepubliceerd, waaronder driedimensionale strategische spellen, het kaartspel Lange Jan, tangramspellen, sudoku-achtige spellen en Kwintie, een soort vijf-op-een-rij. Samen met Niek Nieuwahl bedacht hij ook Fifteen, een prachtig vormgegeven houten spel voor behendige rekenaars.

De Nederlandse markt is erg moeilijk voor Fred Horn; met name de marketing van bordspelen is een groot knelpunt. "Er zijn nog zo'n veertig gespecialiseerde spellenwinkels in Nederland. De grote speelgoedketens durven een nieuw spel helaas alleen aan als het elders al een hit is geworden."

Erfgoed

Alle opbrengsten van de spellen gaan naar zijn stichting SP&L, die als doel heeft om zijn spellen te behouden en in het algemeen de historie van bord- en tafelspelen te bevorderen. Want spellen zijn cultureel erfgoed, waarin eindeloos te graafduiven valt. Hij ziet het als een vorm van moderne archeologie.

"Ik ben sterk op het uiterlijk van de doos en het spel gericht, want de afbeeldingen geven een goede indruk van de tijd. Illustraties laten altijd het nieuwste van het nieuwste zien en zijn dus een uitstekende informatiebron over bijvoorbeeld kleding. Quizvragen geven een indruk van wat je hoorde te weten in die tijd. Bij quizvragen uit 1930 heb je bij 95 procent van de vragen geen idee meer waar het over gaat. Dat interesseert me: het is antropologisch informatiemateriaal. Het geeft een veel beter beeld

van de tijdgeest dan veel andere bronnen, maar wordt helaas maar weinig gebruikt."

Over de auteurs van zeker Nederlandse spellen is bovendien weinig bekend. Daarom graaft Fred Horn graag naar informatie over deze spellen, om de resultaten via gespecialiseerde magazines bekend te maken. Zo is hij al dertig jaar bezig om samen met een Franse collega de historie van Stratego en de Franse voorganger L'Attaque uit te zoeken.

Letterspel

De ideeën voor zijn spellen ontstaan vaak op een toevallige manier. Zo wilde een firma eens een letterspel hebben. De voor-

"Oude bordspelen bestuderen is een vorm van archeologie."

Fred Horn

Fred Horn werd in 1945 geboren in Amsterdam en verhuisde op vierjarige leeftijd naar het Statenkwartier. Daarna woonde hij afwisselend in Amsterdam en Den Haag, om in 1992 weer opnieuw, maar nu definitief, neer te strijken in de Doornstraat.

In zijn werkende leven was Horn ambtenaar, onder meer bij de Rijksgebouwendienst. Hier was hij organisatie-adviseur en deed hij onderzoek naar huisvesting. Daarbij vond hij nieuwe methodes uit en ontwikkelde nieuwe technieken om grote organisaties te huisvesten: de basis voor wat nu facility management heet. In 2000 ging hij met pensioen.

Naast spellen heeft Fred Horn een enorme interesse in jazzmuziek. Hij speelt koper- en riet-blaas-instrumenten, is voorzitter van de Nederlandse Pianola Vereniging en leidde meer dan 25 jaar de Limehouse Jazzband. Zijn muziek is te beluisteren op zo'n 15 platen en CD's.

In 2007 richtte hij de stichting SP&L (Spellen, Puzzels & Ludobehak) (www.stichtingpel.org) op om zijn collectie te behouden en bordspellen te promoten. Veel informatie over zijn spellen is te vinden op de website van het Historisch Overzicht Nederlandse Gezelschapsspellen: www.hong.nl.